

KITAIBELIA	XVIII. évf. 1-2. szám	pp.: 28–30.	Debrecen 2013
------------	-----------------------	-------------	---------------

A Chenopodium pumilio R. Br. előfordulása Budán

LENGYEL Attila

ELTE TTK Növényrendszertani, Ökológiai és Elméleti Biológiai Tanszék,
H-1117 Budapest, Pázmány P. s. 1/C; lengyelat@caesar.elte.hu

2011. augusztus 17-én a Budapest XI. kerületi Bartók Béla út páratlan oldalának mintegy 300 méteres szakaszán, a Móricz Zsigmond körtér és a Szent Gellért tér között, a 8580.1 számú flóratérképezési kvadrátban az alacsony libatop (*Chenopodium pumilio*) egyedeire bukkantam. A növények a járdarepedések taposott növényzetében, főleg a kockaköves járdaszegélyben nőttek, többségük 5–10 cm-es, elfekvő hajtáshosszt ért el. A fejlettebb példányok virágoztak és termést érleltek. A teljes populációt 50 egyed körülire becsültem, de az utca egyes szakaszainak gyomtalanítása ennek mintegy felét napokon belül megsemmisítette. Az állományból BARINA Zoltán herbáriumi gyűjtést végzett a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára részére. 2012. augusztus 21-én hasonló példányszámban találtam a lelőhelyen.

A *Chenopodium pumilio* R. BR. [syn. *Ch. carinatum* non R. BR., *Dysphania pumilio* (R. BR.) MOSYAKIN & CLEMANTS] Ausztráliában őshonos, de mára világszerte elterjedt adventív faj. Nyugat- és Közép-Európában először az 1890-es évek körül jelenhetett meg, behurcolását az ausztráliai gyapjúimportnak tulajdonítják (CHYTRÝ 1993 cit. ALLEN 1979, MISIEWICZ – KORCZYŃSKI 2003). Mára a kontinens több országában jelen van, és sokfelé meghonosodott neofitonnak tartják (PRISZTER 1965, CHYTRÝ 1993, PYSEK et al. 2002, MISIEWICZ – KORCZYŃSKI 2003, OTTICH 2004, VERLOOVE 2006, GROZEVA 2007, CELESTI-GRAPOW et al. 2009, WITOSŁAWSKI 2009, ARIANOUTSOU et al. 2010).

1. ábra. Alacsony libatop (*Chenopodium pumilio* R. Br.) Budapesten. Lengyel Attila felvétele
Fig. 1. Clammy goosefoot (*Chenopodium pumilio* R. Br.) in Budapest. Photo by Attila Lengyel

A hazai flórában való megjelenését POLGÁR (1925) dokumentálta, aki a győri, Meller-féle olajgyár környékén bukkant rá. A fajt tévesen „*Chenopodium carinatum*” néven közölte, később a szerző korrigálta a névhasználatot (POLGÁR 1941). A győri előfordulás meglétéről később egy közlemény sem tudósít. A faj második megtelepedését PRISZTER (1965) közli, aki több éven keresztül figyelt egy populációt a gárdonyi vasútállomásnál. Cikkében részletes leírást nyújt a faj felismeréséről, akkori elterjedéséről és a győri előfordulás körülményeiről. SOÓ (1970, 1980) ephemerophytonként kezeli egyetlen aktuális termőhellyel (Gárdony). Hozzá hasonlóan SOÓ – KÁRPÁTI (1968), valamint SIMON (1992, 2000) is csak Gárdonyt említik recens lelőhelyként, annak ellenére, hogy PRISZTER (1965) óta az állomány sorsáról, fennmaradásáról nem számol be egyetlen közlemény sem. A hazai adventívflóra kutatásának összefoglalásában PRISZTER (1997) csak POLGÁR (1925) művére és saját cikkére (PRISZTER 1965) hivatkozik. KIRÁLY (2009) határozójában Győr és Mezőföld szerepel a faj hazai elterjedésénél. A négy évtized hazai adathiánya ellenére BALOGH et al. (2004) meghonosodott neofitonként tárgyalják.

A fentiek ismeretében kijelenthető, hogy a *Chenopodium pumilio* harmadik magyarországi előfordulására derült fény, amely hosszú idő után a faj egyetlen biztos lelőhelye hazánkban. Az állomány Budapest két közlekedési csomópontja között, külföldi turisták által is gyakran látogatott utcán nő, ami kézenfekvő indoklást nyújt a megtelepedésre, behurcolásra. Az állomány hosszú távú sorsáról azonban csak a következő évek megfigyelései tudósíthatnak.

Köszönöm BARINA Zoltánnak és KIRÁLY Gergelynek a hazai előfordulások nyomozásában nyújtott segítségét, valamint BALOGH Lajos és DANCZA István lektori munkáját.

Abstract

The occurrence of clammy goosefoot (*Chenopodium pumilio* R. BR.) in Budapest (Hungary)

A. LENGYEL

A new occurrence of the neophyte clammy goosefoot (*Chenopodium pumilio*) was discovered in Budapest (8580.1 flora mapping grid) in August 2011. The population grows in trampled ruderal vegetation along a busy street. The estimated size of the population is about 50 individuals, however, its abundance is strongly affected by urban weed control. A few herbarium specimens were collected for the Hungarian Natural History Museum (Budapest) by Zoltán BARINA.

Chenopodium pumilio R. BR. [syn. *Ch. carinatum* non R. BR., *Dysphania pumilio* (R. BR.) MOSYAKIN & CLEMANTS] is a native species in Australia and has been registered in Western and Central Europe around from the 1890s. Recently its establishment has been reported from many regions and in several countries it is considered to be a naturalized species (PRISZTER 1965, CHYTRÝ 1993, PYŠEK et al. 2002, OTTICH 2004, VERLOOVE 2006, GROZEVA 2007, CELESTI-GRAPOW et al. 2009, WITOSLAWSKI 2009, ARIANOUTSOU et al. 2010).

The first records of *Ch. pumilio* in Hungary are dated back in the 1920s when POLGÁR (1925) recorded it as „*Chenopodium carinatum*” at the vicinity of the Meller’s oil factory in Győr. Later POLGÁR corrected the nomenclatural mistake (POLGÁR 1940), however, the persistence of the population in Győr was not reported anymore. In the 1960s PRISZTER (1965) had been monitoring a population of *Ch. pumilio* at the railway station of Gárdony but, based on the lack of later supporting data from this locality, this population is probably extinct too. PRISZTER (1965) gave the first detailed description of the species in Hungary and discussed the circumstances of the occurrence in Győr as well. Basic Hungarian works (SOÓ 1970, 1980, SOÓ – KÁRPÁTI 1968, SIMON 1992, 2000) mention Gárdony as its only locality, while KIRÁLY (2009) refers both to the occurrences in Győr and Mezőföld geographic region (including Gárdony). Despite the lack of data from the last four decades, BALOGH et al. (2004) considers *Ch. pumilio* as a naturalized neophyte in Hungary.

Conclusively, the finding of *Ch. pumilio* in Budapest provided the third record, and currently the only known occurrence of this species in Hungary. The locality is close to traffic junctions frequently visited by foreign tourists, that can be the source of the establishment.

Irodalom

- AELLEN, P. (1979): *Chenopodium* L. – In: HEGI, G. Illustrierte flora von Mitteleuropa. Ed. 2., 3/2. – P. Parey, Berlin & Hamburg, pp.: 533–747.
- ARIANOUTSOU, M. et al. (2010): The alien flora of Greece: taxonomy, life traits and habitat preferences. – *Biological Invasions* 12: 3525–3549.

- BALOGH L. – DANCZA I. – KIRÁLY G. (2004): A magyarországi neofitonok időszerű jegyzéke és besorolásuk inváziós szempontból. In: MIHÁLY B. – BOTTA-DUKÁT Z. (ed.): *Biológiai inváziók Magyarországon – Özönnövények I. – Természet-Búvár Alapítvány Kiadó, Budapest*, pp.: 61–92.
- CELESTI-GRAPOW, L. et al. (2009): Inventory of the non-native flora of Italy. – *Plant Biosystems* **143**: 386–430.
- CHYTRÝ, M. (1993): *Chenopodium pumilio* R. Br., a new adventive species for Rumania. – *Linzer Biologische Beiträge* **25**(1): 151–152.
- GROZEVA, N. (2007): *Chenopodium pumilio* (*Chenopodiaceae*): a new species to the Bulgarian flora. – *Phytologia Balcanica* **13**(3): 331–334.
- KIRÁLY G. (ed.) (2009): *Chenopodium* L. – Libatop. In: KIRÁLY G. (szerk.) *Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok. – Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvalfő*, pp: 120–123.
- MISIEWICZ, J. – KORCZYŃSKI, M. (2003): *Chenopodium pumilio* R. Br. – an Australian species in Poland. In: ZAJĄC, A. – ZAJĄC, M. – ZEMANEK, B. (eds.): *Phytogeographical problems of synanthropic plants. – Jagellonian University, Institute of Botany, Cracow*, pp. 163–166.
- OTTICH, I. (2004): Der kleine Australier an der Ecke. Eine unscheinbare Pflanze erobert ihren Platz in unserer Flora. – *Natur und Museum* (Frankfurt am Main) **134**(5): 149–151.
- POLGÁR S. (1925): Neue Beiträge zur Adventivflora von Győr (Westungarn) III. – *Magyar Botanikai Lapok* **24**: 15–23.
- POLGÁR S. (1941): Győrmege flórája. – *Botanikai Közlemények* **38**: 201–352.
- PRISZTER SZ. (1965): Megjegyzések adventív növényeinkhez. – *Botanikai Közlemények* **52**: 141–152.
- PRISZTER SZ. (1997): A magyar adventív flóra kutatás. – *Botanikai Közlemények* **84**(1–2): 25–32.
- PYŠEK, P. – SÁDLO, J. – MANDÁK, B. (2002): Catalogue of alien plants of the Czech Republic. – *Preslia* **74**: 97–186.
- SIMON T. (1992): A magyarországi edényes flóra határozója. Harasztok – virágos növények. – Tankönyvkiadó, Budapest, 892 pp.
- SIMON T. (2000): A magyarországi edényes flóra határozója. Harasztok – virágos növények. – Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 845 pp.
- SOÓ R. – KÁRPÁTI Z. (1968): Növényhatározó II. Harasztok – virágos növények. – Tankönyvkiadó, Budapest, 846 pp.
- SOÓ R. (1970): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve IV. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 614 pp.
- SOÓ R. (1980): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve VI. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 556 pp.
- VERLOOVE, V. (2006) Catalogue of neophytes in Belgium (1800–2005). – *Scripta Botanica Belgica* **39**: 1–89.
- WITOSŁAWSKI, P. (2009): The new locality of *Chenopodium pumilio* R. Br. in Poland. – *Folia Biologica et Oecologica* **5**: 43–50.